

ARAŞTIRMA / ARTICLE

Temel Tasarım Eğitimi: Bir Ders Planı Örneği

Basic Design Education: A Course Outline Proposal

Gülsün Pelin Sarioğlu Erdoğdu

Doğuş Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İstanbul

ÖZ

Türkiye ve Dünyada birçok Mimarlık ve Planlama okulunun ilk senesinde zorunlu Temel Tasarım dersi verilmektedir. 2 ve 3 boyutlu soyut temsil yöntemlerinin öğretildiği bu derste genelde Bauhaus okulunun algı psikolojisinden uyarladığı Gestalt tasarım prensipleri uygulanır ancak bu bağlantı her zaman çok açık değildir. Dersin stüdyo ortamında verilmesi, kritik alma süreci ve jüri değerlendirmesi öğrencilere yabancı gelmektedir. Sezgisel öğretim metodları kullanıldığı için üniversite eğitiminin ilk döneminde öğrencilerin en zorlandığı derslerden biridir. Bu makalede öncelikle Temel Tasarım dersinin yapısı ve işleyisi anlatılmaktadır. Sonra, Bauhaus okulunun yansıması olarak yaygın biçimde devam eden Temel Tasarım dersindeki farklı yaklaşımlar incelenmiştir. Gestalt prensipleri ve ilgili Temel Tasarım terim ve kavramları tartışılmıştır. Etkili bir temel tasarım dersi için bir ders planı örneği verilmiştir.

Anahtar sözcükler: Temel tasarım eğitimi; Gestalt ilkeleri ve uygulamaları.

ABSTRACT

At many architecture and planning schools, in the first year there is a compulsory course on basic design in which fundamentals of abstract representation of reality in 2D and 3D are taught. In general, the basic design course introduces Gestalt theory and its principles of design. Although this is a basic introductory course, the content is usually not properly organized. Links to the theory are generally weak, and it is frequently offered intuitively, leaving students confused in most cases. This article first explores different approaches used in basic design education at a number of universities. Second, the learning process and studio environment are discussed. Finally, an attempt is made to provide a coherent framework for basic design course.

Keywords: Basic design education; Gestalt principles and applications.

Geliş tarihi: 04.05.2015 Kabul tarihi: 29.03.2016

İletişim: Gülsün Pelin Sarioğlu Erdoğdu.

e-posta: pelins@gmail.com

Giriş

Temel Tasarım, tasarımla uğraşan bütün disiplinler için özgün ve önemli bir derstir. Bu sebeple sadece planlama disiplinini değil, mimarlık, endüstriyel tasarım, iç mimarlık, grafik tasarımı gibi Mimarlık veya Güzel Sanatlar fakültelerinin birçok bölümünü ilgilendirir. Bahsedilen disiplinler arasındaki ölçek ve nihai ürünlerdeki farklılıklara rağmen, Temel Tasarım sağlam bir temel oluşturabilmektedir. Tasarım bir çeşit sorun çözme eylemi olarak ele alındığında, Temel Tasarım dersi bu eylemin en temel aracı olan soyut ve kavramsal düşünmeyi öğrencilere vermektedir. Gerçeği ve verilen sorunu analiz etmek, kavramsal olarak parçalarına ayırmak, somut olandan soyut düzleme gelebilmek, fikir üretmek ve sonra tekrar somuta dönebilmek Temel Tasarım ile mümkün olabilmektedir.

Temel Tasarım 1920'lerde Modernizm ve Bauhaus okulunun en temel öğelerinden biri olarak doğmuştur. Bauhaus Nazi Almanyası ile sona erme durumuna geldiğinde, eğitimdeki etkileri yayılarak devam etmiştir (Lloyd Jones, 1969:156). Bauhaus okulu Mimarlık ve ilgili disiplinleri etkili bir biçimde değiştirmiştir. 1870-1950 arasında sanat ve tasarım alanında Türkiye'de Alman nüfuzunun ve Bauhaus'un etkisi çok belirgindir (Artun, 2009). Yürekli (2014) de benzer şekilde Türkiye'de güzel sanatlar etkisinde olan mimarlık disiplininin 1920'ler itibarıyla Bauhaus temelli bir modern mimari anlayışına yöneldiğini belirtmiştir. Bunun mimarlık temel alanına yansımaları I. Ulusal Mimarlık Akımının terkedilmesi ile olmuş ve modern mimarlık hakim hale gelmiştir (Tekeli, 2001:65). Modern Mimarlık anlayışı ve Bauhaus Okulunun günümüzde devam eden başlıca ürünü Temel Tasarım dersi. Türkiye'de ilk kez 1966 senesine ait Mimarlık dergisinde tartışılmıştır (Akış, 2009).

Türkiye ve Dünyada birçok Mimarlık ve Planlama okulunun ilk senesinde zorunlu Temel Tasarım dersi verilmektedir. 2 ve 3 boyutlu soyut temsil yöntemlerinin öğretildiği bu derste genelde Bauhaus okulunun algı psikolojisinden uyarladığı Gestalt tasarım prensipleri¹ uygulanır ancak bu bağlantı her zaman çok açık değildir. Son dönemde temel tasarım dersinde farklı uygulamalar da göze çarpmaktadır. Örneğin Bilgi Üniversitesi'nde hesaplamalı temel tasarım (computational) (Yalınay-Çinici, 2012) uygulanmaktadır. Orhangazi Üniversitesi'nde ise açık alanda temrinler içeren bir temel tasarım uygulaması mevcuttur (İTÜ, 2014).

Temel Tasarım ile ilgili Türkçe alanyazınında daha çok üniversitelerde uygulanan örnekler ve projeler yer almaktadır. Bu durum anlaşılır ve de diğer stüdyo yürütücüleri için yararlı olmakla birlikte, kuramsal ilişkinin her zaman kurulamadığı görülmektedir. Tutarlı bir ders planı için kuramsal çerçeve

ile ilişkinin kurulması stüdyo dersleri için ayrıca önemlidir (Findeli, 2001). Disiplin olarak varolmak ve tasarımın sanat alanından ayrılması kuramsal bağlantıyı gerektirmektedir. Bu makalede amaç hem bir nihai ürün olarak bir ders planı örneği geliştirmek, hem de dersin ve uygulanan temrinlerin kuramsal (Gestalt) bağlantılarını göstermek olacaktır.

Bu makalede öncelikle Temel Tasarım dersinin yapısı ve işleyisi anlatılmaktadır. Sonra, Bauhaus okulunun yansımaları olarak yaygın biçimde devam eden Temel Tasarım dersindeki farklı yaklaşımlar incelenmiştir. Gestalt prensipleri ve ilgili Temel Tasarım terim ve kavramları tartışılmıştır. Etkili bir temel tasarım dersi için yazarın farklı üniversite ve bölümlerde 10 seneyi aşkın bir süredir katıldığı önceki uygulamalardan yola çıkarak bir ders planı örneği verilmiştir. Makale, değerlendirme ve sonuç bölümü ile sona ermektedir.

Temel Tasarım Dersinin Yapısı ve İşleyisi

Türkiye'de Mimarlık ve Planlama okullarına yetenek sınavı ile değil matematik puanı ile öğrenci alınmaktadır. Bu anlayışta yaratıcılığın ve tasarımın öğretilebilir olduğu varsayımı vardır. Bu anlamda öğrencilerin sorun çözme kapasitesi ve analitik düşünce kabiliyeti önem kazanmaktadır. Dersin stüdyo ortamında verilmesi, kritik alma süreci ve jüri değerlendirmesi öğrencilere yabancı gelmektedir. Sezgisel öğretim metodları kullanıldığı için üniversite eğitiminin ilk döneminde öğrencilerin en zorlandığı derslerden biridir. Çubukçu ve Gökçen Dündar (2007) tasarım süreci ve yaratıcılık konusunda öğrencilerin çoğunun sorun yaşadığını belirtmiştir. ODTÜ Mimarlık bölümündeki eğitimleri ile ilgili düşüncelerini öğrenci bakışıyla değerlendirdikleri yazılarında Yağlı ve Acar (2000), Temel Tasarım dersinde verilen ilk uygulamanın bir kutu rap-tiye, 4 metre don lastiği, bir ampul, 100 x 70 resim kağıdı ve yapıstırıcı kullanarak kıskançlık kavramını 3 boyutlu olarak anlatmak olduğunu belirtmişlerdir.

Günay'a (2007:93) göre, stüdyo ve temel tasarım dersi yazılı metin ve formüllerle çalışmaya alışkın öğrencilere oldukça yabancı gelecek çizgiler, yüzeyler, hacimler, renkler ve dokulardan oluşan soyut bir dünyadır. Ulaşılmaya istenen hedef bina (ya da plan) değil, tam tersine temsilin kendisi mekan üzerine düşünmenin ve düşünce üretmenin (sürecin) bir parçasıdır (Doğan, 2009:34). Bu sebeplerle de diğer derslere göre soyut bir anlatım diline sahiptir. Somut dünyadan toplanan bilgiyi tekrar işleyerek soyut bir görsel anlatıma dönüştürme sürecinde öğrencinin görsel algılama ve düşünme becerisi gelişmektedir (Tekel, vd. 2015).

Temel tasarım dersi diğer uygulama ve proje derslerinde olduğu gibi, stüdyo ya da atölye gibi isimler alan büyük sınıflarda

¹ Konuyla ilgili detaylı bilgi için Günay (2007) ve Itten (1975) ayrıca incelenebilir.

verilmektedir. Stüdyo ve atölye kavramları benzetmekle birlikte çok önemli bir farkı içermektedir: Mimarlık stüdyolarında akademisyenlerce yeniden yapma ve düzeltme değil, geliştirme süreci izlenmektedir (Akış, 2009; Lang, 1998). Mimarlık disiplininde genelde kritik verme ve geliştirme anlayışı hakimdir. Dolayısı ile stüdyo Temel Tasarım dersi için daha doğru bir karşılık olacaktır. Ortak mekanda çalışmanın derse etkisi büyüktür. Sosyal etkileşimin öğrenmeyi etkilediği bilinmektedir (Kreijns vd. 2004) ve sinerjik çalışma ortamı temel tasarım eğitiminin en önemli değişkenlerinden biridir. Bu anlamda, Temel Tasarım dersi mekan ve sosyal süreçler arasındaki ilişkiye mikro ölçekte bir örnek olarak değerlendirilebilir: mekan (stüdyo) sosyal süreçleri (öğrenme) etkiler.

Temel tasarım yaparak ve deneyerek öğrenilmektedir. Elleri kullanarak (hands-on) öğrenme yöntemi (Özkar ve Steino, 2012) diğer tasarım stüdyolarında olmasa da Temel Tasarım için esastır. Bu nedenle bilgisayar destekli çalışmalar genelde Temel Tasarım dersinin kapsamı dışında kalmaktadır. Ders anlatımı yerine kavramlar üzerinden tartışma ve düşünce geliştirme, soru sorma Temel Tasarım dersinin belirleyici unsurlarıdır. Temrin sayısının diğer proje derslerinden çok olması bu sürecin gereği olarak değerlendirilmelidir.

Temel Tasarım dersinde kuramsal çerçevenin ve tasarım ilkelerinin genel olarak anlatıldığı ders formatında bölümler de olacaktır. Bu anlatılarda önceki öğrenci çalışmalarından veya farklı tasarım/sanat çalışmalarından örnekler göstermek konusunda karşı görüşler bulunmaktadır. Örneğin, Çubukçu ve Gökçen Dündar (2007)'ye göre, analogiler kurulmasında sakınca bulunmamaktadır ve Temel Tasarım dersinde yaptıkları uygulamada görsel imaj göstermenin yaratıcılığı engellemediği sonuca varılmıştır. Resim ve mimarlık gibi disiplin ya da sanat dallarından örnek göstermek kabul edilebilir olmakla birlikte, önceki dönemlere ait öğrenci çalışmalarından örnek göstermekten özellikle kaçınılmalıdır. Tasarımda tek doğru olduğu yanlışına düşecek öğrencilerin benzer çalışmalar yapması oldukça muhtemeldir. Bunun yerine, önce öğrencinin kendi yaratıcılığını kısıtlamadan deneyimleyeceği bir süreç izlenmeli, daha sonra örnek çalışmalar gösterilmelidir. Böylece öğrenci kendi çalışmasının dışında sorunun nasıl çözüleceğine dair ilave bilgi ile donatılmış olur.

Temel Tasarım Dersinde Farklı Yaklaşımlar

Tüm bilimsel çalışmalarda olduğu gibi üniversitede verilen bir ders olarak Temel Tasarım için de yürütücünün varlık bilimi açısından kişisel konumu, diğer bir deyişle bilgi, gerçek ve meşruiyete karşı tavrı, “ne”yin çalışılacağını belirlemiş olur.² Buna paralel olarak, yürütücünün dünyayı nasıl kavramsallaştırdığı ve onu nasıl analiz ettiğine göre bazı bilgi formlarının,

girdi ve yöntemlerin ders dışında kalacağı varsayılabilir. Bu bilgi kuramı bakış açısı bilgi temsillerinin bilinçli olarak seçildiği bir süreç içerir. Bazı yöntemlerin tercih edildiği, bazı veri kaynaklarının daha sıklıkla kullanıldığı bir çerçeve belirlenmiş olur.

Buradan hareketle Temel Tasarım uygulamalarında ilk yaklaşım farkının soyut-somut tasarım eğitim ekseninde olduğu söylenebilir. Yürütücüler ve bazen de üniversite kurumunun kendisi bu ontolojik düşünce farkını yaratır. Böylece dolaylı olarak bilgi kuramı ve yöntembilim açısından da yaklaşımlar tanımlanmış olur. Mekan (space-soyut) ve çevre (environment-somut) kavramsallaştırmalarına göre bazı okullarda tamamen soyut ve modernist bir anlayış hakimdir. Modernizmde mekan üç boyutlu kartezyen koordinat sisteminde kurgulanmış Öklitçi bir boşluktur. Modern dönemin tasarım araçları mekaniktir fakat bunları kullanmak için duyumotor ve kavramsal eğitim gerekir (Erkal, 2012). ODTÜ Mimarlık ve Planlama bölümleri buna örnek olabilir (Özer, 1966)³.

Özgüner (1966) ODTÜ Mimarlık bölümündeki temel tasarım dersindeki uygulamaları şöyle anlatmıştır:

“Öğrenciye nisbet, ölçek, renk, ritim, denge, ahenk ve düzen gibi kavramlar verilmekte, bilhassa «mekân» (space) üzerinde durulmakta, bunların yanında teknik çizim ve perspektif kural-ları öğretilmektedir.”

“Bunları yaparken bilhassa 2 ve 3 boyutlu çalışmalar hazırlanır; şekil, form, malzemenin yüzey dokusu, renk, çeşitli yönlereki çizgilerin düzen, ahenk ve dengesi üzerinde çalışılır”.

Özgüner'in (1966) ifadesindeki bu kavramlar Bauhaus okulunun Temel Ders olarak verdiği ders ile paraleldir.

Temel Tasarım dersi daha somut (çevre-environment) odaklı da olabilir. Bazı okullarda çevre ile ilişki, malzeme ve doku gibi kavramlar ile soyuttan ziyade somut dünyadan referanslar baskındır. Örneğin Bursa Orhangazi Üniversitesi'nde, öğrenciler kil, kum atölyeleri ile bu dersi açık alanda düzenlenen çalıştaylarla ve gerçek dünyayla birebir ilişkili yapmaktadır. Öğrenciler doğal malzemeleri tanıyıp, bunlarla tasarım alıştırmaları yapmaktadır (İTÜ, 2014). İTÜ Mimarlık bölümünde 2007-2008 döneminde sahilde kum çalışması yapılmıştır (Dursun vd, 2009). Yine aynı bölümde 'travma' olarak adlandırılan yeni nesil temel tasarım dersinde de öğrenciler İstanbul'un çeşitli mahallelerinde yerinde üretim ve anında sergileme yapmaktadır (İTÜ, 2014).

Genel olarak Temel Tasarım dersi tek dönem verilir. Takip eden dönemde Mimari Tasarıma Giriş ya da Planlama Stüdyosu gibi disiplinlerin kendi uygulama dersleri ile devam edilir. Ancak

² Planlama disiplini için Parker ve Doak (2012) incelenebilir.

³ Ancak ODTÜ Mimarlık bölümünde 50 yıllık bu geleneğin yakın dönemde sorgulandığı ve ders içeriğinin değiştirildiği belirtilmiştir (Gürsel Dino, İTÜ, 2014).

İstanbul Bilgi Üniversitesi ve ABD Penn State Üniversitesi gibi bazı okullarda Temel Tasarım iki dönem boyunca verilmektedir.⁴ ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama ve Mimarlık Bölümlerinde de, 2. Dönem dersin ismi Temel Tasarım olmamasına karşın Gestalt ilkelerinin kullanıldığı ve soyut temrinlerin yapıldığı stüdyolar şeklindedir. Yıldız Teknik Üniversitesi ve Doğu Üniversitesinde Mimarlık bölümlerinde Temel Tasarım dersi, stüdyo dersi olarak değil uygulamalı bir ders olarak işlenmektedir.⁵

Bir diğer yaklaşım farklı disiplinler için dersin ortak olarak işlenip işlenmemesinden ortaya çıkar. Temel tasarım dersi Gazi Üniversitesi, ODTÜ ve İTÜ gibi Türkiye'deki eski üniversitelerde planlama, endüstriyel tasarım ve mimarlık gibi bölümleri için ayrı olarak verilmektedir. Son zamanlarda özellikle yeni açılan üniversitelerde ortak temel ders (foundation course) olarak verilmesi yaygın bir uygulamadır. Ancak gerek ortak çalışmanın zorlukları, gerekse disiplinlerin kendi bakış açıları zorluk yaratabilmektedir. Güneş ve Güneş (2015) endüstriyel tasarım disiplini özelinde yaptıkları çalışmada rekabetlik (co-competition) olarak bilinen kavram ile bir disiplinin diğer bir disiplinle işbirliğinin sınırlarını çizebileceğini, tarafların işbirliği için gösterdikleri çabanın seviyesini tanımlayabildiğini belirtmiştir. Bu anlamda bazı disiplinler diğer disiplinlerle işbirliği için yoğun bir çaba gösterirken, diğerleri daha tutucu davranarak işbirliğine kapalı davranabilmektedir.

İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Mimarlık, Endüstriyel Tasarım ve İç Mimarlık öğrencileri; İzmir Ekonomi Üniversitesi'nde Mimarlık, Moda ve Tekstil Tasarımı, Endüstriyel Tasarım, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı ve Görsel İletişim Tasarımı Bölümleri; Kırklareli Üniversitesi'nde Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümleri (Birlik vd., 2015), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (FSMVÜ) ise Mimarlık ve İç Mimarlık bölümleri Temel Tasarım dersini ortak olarak vermektedir. Mersin Üniversitesi'nde de bir sene Şehir ve Bölge Planlama ile Mimarlık bölümleri Temel Tasarım dersini ortak yürütmüştür.⁶

Yaklaşımlar farklılık gösterse de, aslında ders planlarında Temel Tasarım dersinin amacı benzer şekilde kurgulanmıştır: 'öğrencilerin 2 ve 3 boyutlu kompozisyon yapmanın esas olduğunu kavramasına olanak verecek ve düzenleme prensiplerine vurgu yaparak düzen algısının oluşmasını sağlamak' veya 'öğrencilerin soyut düşünce geliştirmelerine, temsil kabiliyetini elde etmelerine, temel tasarım becerileri ve görsel kültür geliştirmeleri için uygun tasarım dili ve tasarım becerileri geliştirmelerine yardımcı olmak'⁷ 'katılımcı öğrencilerin

yaşadıkları çevreyi soyutlama ve kavramsallaştırmayla yeniden değerlendirmesini; şekil, form, renk, desen, örüntü, malzeme, ölçek ve mekân gibi kavramları harmanlayarak, düzenleyerek, değiştirerek tasarım veya organizasyonlar oluşturmasını amaçlayan bir stüdyodur. Dönem içinde yapılacak çalışmalar tasarımsal ilişkileri anlama ve ilişki kurma yetilerini geliştirmeye yoğunlaşır.⁸

Genel olarak temel tasarım dersinde amaç öğrenciye tasarım kültürünü ve tasarım sorunlarını çözerken uygun tasarım dilini kullanmayı öğretmektir. Gestalt ilkeleri bu anlamda tutarlı bir çerçeve sunmaktadır.

Gestalt Prensipleri ve Temel Tasarım Dersinde kullanılan kavramlar

Formun kendisinin estetik kaygılarla değil, uygulamalı tasarım süreçleri ile elde edilmesi gerektiği düşüncesi (Özkar ve Steion, 2012), Bauhaus Okulunun yükselmesiyle 20. yy başında ön plana çıkmıştır. Gropius, (1947)'de tasarımın bir biliminin olup olmadığını sorguladığı yazısında yaratıcılığı geri plana atmamakla birlikte, mimarlık ve ilgili disiplinlerin sanat dallarından farklı olarak objektif bir bilimsel bağlama sahip olduğunu belirtmiştir. Modernist düşüncenin, rasyonel bilimin geliştiği dönemde tasarım dünyasına ait en belirgin değişiklik Gestalt Prensiplerinin geliştirilmesi olmuştur.

Gestalt bir şeyin nasıl biraya getirildiğine işaret eden Almanca bir kelimedir (gestalt)⁹. Merriam Webster Sözlüğündeki İngilizce tanımlamadan¹⁰ yola çıkarak 'parçalarının toplamından elde edilemeyecek bir fonksiyonel bütünlük içeren fiziksel, biyolojik veya psikolojik bir yapı, diziliş veya desen olgusu' olarak açıklanabilir.

Almanya'da Bauhaus Tasarım Okulunda ve Rusya'da Devlet Yüksek Sanat ve Teknik Stüdyolarında Gestalt tasarım prensipleri mimar ve sanatçıların Temel Dersinde (Basic Course) uygulanmıştır (Lang, 1998; Khazanova, 1971). Bugün birçok Temel Tasarım eğitimi bu gelenekten gelmektedir ve yaklaşımın devamı olarak yorumlanabilir.

Tümevarım gibi "aşağıdan yukarıya" temellenen bir kuram olarak Gestalt, algıyı etkileyerek daha üst seviyeli bilişsel süreçlere ulaşır (Soegaard, 2014). Bu anlamda, Gestalt psikolojisi indirgemeci, bileşik olmayan (sadece elemanlardan oluşan) ve

⁴ 1/ <https://stuckeman.psu.edu/arch/undergraduate-courses> (Erişim tarihi: 01.11.2014) <http://www.bilgi.edu.tr/tr/programlar-ve-okullar/lisans/mimarlik-fakultesi/mimarlik/sayfa/dersler/> Erisim tarihi: 01.01.2015

⁵ Bu makalede stüdyoda verilen ve kredisi 8-12 arasında farklılık gösteren TT dersi ile ilişkin bir tartışma yapılmaktadır.

⁶ Benzer şekilde ABD Virginia Tech Üniversitesi Mimarlık Fakültesindeki tüm lisans öğrencileri (mimarlık, endüstriyel tasarım, iç mimarlık ve peyzaj mimarlığı) 1. Sınıftaki çalışmalarına ortak temel tasarım dersi ile başlayıp, ikinci sene mesleki dersler ile devam etmektedir.

⁷ Sırasıyla ODTÜ Mimarlık ve Şehir ve Bölge Planlama bölümleri. <http://archweb.metu.edu.tr/programs/undergraduate-programs/bachelor-in-architecture/arch101>

⁸ https://catalog.metu.edu.tr/course.php?course_code=I210101 (Erişim Tarihi: 14.Ocak. 2015)

<http://www.bilgi.edu.tr/tr/programlar-ve-okullar/lisans/mimarlik-fakultesi/mimarlik/sayfa/dersler/> Erisim tarihi: 01.01.2015

⁹ Concise Encyclopedia (<http://www.merriam-webster.com/dictionary/gestalt>) (Online Access on 13 November 2014).

¹⁰ <http://www.merriam-webster.com/dictionary/gestalt> (Online Access on 13 November 2014)

kompozisyona önem vermeyen yaklaşımların yerine bütünlük ve bağlam gibi kavramlarla kendini ilişkilendirir (Soegaard, 2014). Gropius'un¹¹ Manifestosunda belirttiği gibi mimarlar, binanın parça ve bütün olarak karma bir yapıda olduğunu görmeyi ve anlamayı öğrenmelidir. Gözlemlenen dünyanın dışında öznenin kendisinde de parça ve bütün ilişkisini sorgulamak mümkündür.¹²

Koffka'nın 'Bütün, parçaların toplamından daha farklıdır' (The Whole is other than the sum of its parts) açıklaması Gestalt kuramı için en temel ifadelerinden biridir. Ancak, Heider'e göre İngilizceye 'Bütün, parçaların toplamından daha önemlidir' (The whole is greater than the sum of its parts) şeklinde çevrilmesi Koffka tarafından düzeltilmiş ve bütünün (whole) algı sisteminde bağımsız bir varlık olduğu belirtilmiştir.¹³

Prensipeler

Max Wertheimer, Wolfgang Köhler, and Kurt Koffka'nın çalışmaları ile 1930'larda şekillenen Gestalt Kuramı bazı prensipler ile tanımlanır. Bu prensiplerin birbirlerine üstünlüğü temel olarak yoktur ancak bazı tasarımlarda bazıları ön plana çıkabilir.

Yakınlık Prensibi (Law of Proximity): Yakınlık ilkesinin en basık hali en küçük aralıklarla gruplama şeklindedir (Wertheimer, 1923). Diğer bir tarifile, bir tasarımın parçaları birbirlerine ne kadar yakın olursa, bunların bir bütün olarak algılanması o kadar kolay olur. Parçaların aynı karakterde olması gerekmez (Bradley, 2014), ancak benzerlik tasarımın gücünü artırabilir.

Süreklilik İlkesi (Law of Continuity): Aklımız boşlukları doldurma eğilimindedir ve izleyicinin algıladığı obje aslında tasarımda sunulandan daha fazla mekansal bilgi içerir (Reification) (Bradley, 2014). Örneğin yeterince yakın konumlandırılmış noktalar bir çizgi olarak algılanabilir. Tamamlama ilkesi olarak da adlandırabileceğimiz bu prensipte göz boşlukları tamamlar ve parçalardan ziyade bütünü algılar.

Benzerlik İlkesi (Law of similarity): Tasarımdaki benzer parçaların beraber görünme ve algılanma eğilimi yüksektir (Wertheimer, 1923). İzleyiciler benzerlikleri farkeder (Bradley, 2014) ve parçaları renk, şekil, büyüklük, doku ve değer açısından gruplama eğilimindedir.¹⁴

Anlaşırlılık İlkesi (Law of Prägnanz-Clarity): Gestalt Psikolojisi

aklın görsel çevreyi anlamak için basitleştirdiğini ve biçimlerden oluşan bir kompozisyonda söz konusu şekli en basit ve düzgün geometrilere indirgeme eğiliminde olduğunu söyler (Ching, 2014: 38). İyi şekil (good form) ve basitlik ilkesi¹⁵ olarak nitelenebileceğimiz bu ilke aslında Gestalt'ın en temel özelliğidir.

Bu ilke ile doğrudan ilişkili bir başka ilke şekil-zemin (figure-ground) ilişkisini anlatan ilkedir. Bir şekil ortaya çıktığında etrafını saran bir zemin de oluşmuştur. Kişiler bu kompozisyonu algılayarak şekli ya da zemini ön plana alarak algılayabilirler. Ancak her ikisi aynı anda şekil olarak algılanamaz.¹⁶ Temel tasarımda şekil kadar zemin de değerlidir (Günay, 2007). Ön plan ve arka plan (background -foreground) olarak da adlandırılan bu kavram ile temel tasarım aslında objeye (şekle) önem veren sanattan ayrılmış olur.

Temel Tasarım Dersi Kavramları

Bölüm 4.1'de anlatılan Gestalt ilkelerine ek olarak görsel denge (visual balance), düzen, ritm, sözdizimi (syntax) ve anlambilim (semantics), ritm, gönderme çerçevesi, dolu-boş ilişkisi, kompozisyon ve bağlam gibi kavramlar Temel Tasarım dersinde sıklıkla kullanılır. Bir kompozisyon oluştururken bir düzen yaratmak, buradan hareketle tutarlı ve anlamlı bir tasarıma ulaşmak Temel Tasarım için önemlidir (Koffka, 2000). Kompozisyon, öğelerin bir sistem içinde ilkeler bağlamında bir araya getirilmesi olarak tanımlanabilir (Çellek ve Sağıocak, 2014: 193). Düzen, en son çalışmada ayırtedilemeyen ancak izleri okunan, kesinlikle soyut, bazen Kartezyen de olabilen bir araçtır (Günay, 2007). Bu düzenin alt ve üst seviyedeki tasarım ilkeleri (low level order-high level order) farklılaşabilir; ancak birbirleriyle ilişkilidir. Aslında dilbilimdeki sözdizimi (syntax) ve anlambilimine (semantics) benzeceğimiz bu iki kavram tasarımcıyı yönlendirir.¹⁷ Harflerin bir araya gelip kelime ve cümleleri oluşturması gibi, yapıyı ya da kent planını oluşturan birimler de bir araya geldiğinde bir metin (kompozisyon) oluşturur (Kolb, 1990). Aslında heykeller, resimler, binaların da kendi dilleri vardır ancak onların dili bizimkine benzemez (Tümer, 2008). Tasarımcı düzen yaratarak farklı diller ve tasarımları mümkün kılabilir.

Tasarım sorunları çok net tanımlanmadığı ve doğa bilimlerinde olduğu gibi tek çözümlü olmadıkları¹⁸ için bağlam (context) kavramı önem kazanır. Fransızca *problematique*¹⁹ kelimesi tasarımın çok çözümlü yapısını işaret eder. Findeli (2001)'ye göre tasarımın sadece ürün –obje olarak kavramsallaştırılma-

¹¹ <http://bauhaus-online.de/en/atlas/das-bauhaus/idee/manifest> Erişim Tarihi: 02.11.2015

¹² Aytaç-Dural (2012), İzmir Ekonomi Üniversitesi'nde yaptıkları TT dersinde bu yöntemle öğrencilerin derse beden deneyimlerini kattıklarını belirtmiştir.

¹³ http://www.intropsych.com/ch04_senses/whole_is_other_than_the_sum_of_the_parts.html Dewey'den alınmıştır. Erişim Tarihi:

¹⁴ <https://isolationphotos.wordpress.com/2013/10/05/gestalt-and-art/> Erişim Tarihi 28.04.2015

¹⁵ http://www.intropsych.com/ch04_senses/laws_of_pragmancy.html

¹⁶ http://www.intropsych.com/ch04_senses/gestalt_psychology.html

¹⁷ Argun Evyapan tarafından ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Temel Tasarım Stüdyosunda kullanılan terminoloji.

¹⁸ İngilizce'de "ill defined problem" olarak kullanılmaktadır.

¹⁹ Türkçede sorunsal olarak kullanılmaktadır ancak Türk Dil Kurumu çevirisi çok çözümlü yapısını yansıtmamaktadır.

sından daha öte sosyal, ekonomik, sembolik ve politik sorunların karmaşıklığını içermektedir. Tasarım sorununu tanımlayan koşullara yani bağlama göre tasarım şekillenir ve süreç bağlam bağımlı hale gelir.

Itten'e (1975:98) göre tekrar eden özellikler, nokta çizgi ve alan gibi birimlerin uyumu ritmin konusudur. Düzenli veya serbest olabilir. Tekrar etme, okunurluğu artırır ancak, çeşitlilik ve durağanlık (variety vs. monotony) arasındaki denge önemlidir. Düzen olmadan karmaşıklık akıllarda karışıklığına yol açarken, karmaşık olmayan bir düzen de sıkıcılık yaratır (Arnheim, 1964:1).

Temel Tasarım dersinde her temrin bir kompozisyon olarak ele alınır. Gönderme çerçevesi²⁰ olarak sıklıkla kullanılan (Frame of reference) kavramı bu kompozisyonların sınırlarını belirtirken tasarımın parçalarının verilen alan ya da hacim içerisinde tam olarak uymasına ve bütüncül bir şekilde onu tanımlamasını yardım eder. Bütün tasarımlar bir gönderme çerçevesi içinde yer alır (Günay, 2007).

Tasarımın ilk elemanları boşluğa yerleştirilmeye başladığında mekan ortaya çıkar (Heidegger, 1969). Dolu-Boş ilişkisi (Solid-plane veya solid-void) tasarımın dolu ve boş olarak adlandıracağımız parçalarının bütünü oluştururken aynı zamanda tekbaşlarına da anlamlı olmasını ifade eder. Yaratılan değerler keyfi değil, bir kurallar bütünü içinde dağılmalıdır.

Kavramsal Şemalar: Form-işlev ve form-yer ilişkileri

Temel Tasarımda kullanılması ve öğrenilmesi hedeflenen kavramlara ek olarak bir sorun çözme yöntemi olarak kavramsal şema (conceptual diagram) soyuttan somuta geçişte temel araç olarak kullanılabilir. Kavramsal şemalar biliminsanlarının fikirlerini aktarmak için kullandıkları bağlama özel hazırlanmış temsil yöntemidir (Lynch, 1990). Sadece form arayışı yerine işlevin vey ere ait girdilerin de beraberce ele alınabildiği kavramsal şemalar ile I. Sınıf öğrencileri izleyen dönemlerde de tasarım sorunlarını her ölçekte (bina, ürün veya kentsel alanlar) çözebileceklerdir.

Salt form kaygısının ön plana çıktığı formalist²¹ yaklaşımın bağlamı, diğer bir deyişle anlam, yer, tarih ve kültür gibi verileri göz ardı eden yönü böylece törpülenmiş olabilecektir. Forty (2000)'nin çalışmasında belirttiği gibi form ve formalizm tartışmaları temelde form ve işlev arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. Mies van der Rohe (1923)²²ye göre form değil bina esastır ve form, çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bir üründür. Formalizm ve Gestalt'in benzer şekilde uyum (harmony), birlik (unity), iyi form (good form) gibi ilkelere dayanıyor olması formun her iki-

sinde de amaç olduğu anlamına gelmemektedir. Formun amaç değil araç olarak kullanılması Temel Tasarım dersinde yönlendirici olacaktır. Findeli (2001) de benzer şekilde formalist yaklaşımın yönlendirici-zorlayıcı (manipulative) ve nesneye (object) dayalı yapısının Temel Tasarım dersi (doğru şekilde yeniden yapılandırıldığında) ile aşılabileceğini ve Temel Tasarım dersinin bu anlamda en iyi pedagojik araç olduğunu düşünmektedir.

Arnheim (1969)'a göre bütün düşünme eylemi aslında görsel algı içermektedir. Arnheim'in çalışmaları görsel şemalar üretmenin düşünmenin ve sorun çözmenin ilk adımı olarak değerlendirilmesi Norberg-Shulz (1980) tarafından daha da ilerletilmiş ve çevrenin-(tasarımın gerçekleşeceği parsel, yapı adası ya da alanlar) genius loci kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Diğer bir deyişle, plan ve yapıldığı alan (veya bina ve yapıldığı arsa) arasındaki birbirini etkileyen, değiştiren ve bir yapbozun parçaları gibi birbirini şekillendiren güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Castells'in (1996) yıldız mimarlara yönelik eleştirisi o yerin kendine özgü farklılıklarını düşünmeden hemen her yerde benzer etkiye sahip tasarımlar üretmeleri olmuştur.

Temel Tasarım dersi eğer iki dönem uygulanıyorsa yer (site)'in tasarıma dahil edildiği, tam anlamıyla somut bir tasarım yapılabildiği bir çalışma ikinci dönemin final ödevi olarak verilebilir. Bu süreçte kavramsal şemalar gerek "form ve işlev" gerekse "form ve yer" arasındaki bağlantı için kullanılabilir. Tek dönem Temel Tasarım derslerinde görsel şemalar "form ile işlevi" ilişkilendirmek için yine çok önemli bir araç olarak final projesinde sürece dahil edilmelidir. Bu makalede verilen örnek ders planının en ayırdedici özelliği düşünmenin ve onu aktarmanın bir yolu olarak kavramsal şemalara verilen önem olmuştur.

Soyut düşünme ve fikir geliştirme eylemleri izleyen dönemlerde de tasarım stüdyolarında sıklıkla kullanılacaktır. Planlama özelinde bakılırsa, plancıların en genel anlamda süreçleri, gerekçelendirmeleri, ve hareket koşullarını kavramsallaştırma yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir (Parker ve Doak 2012:2). Gerçek dünyada tasarım süreci sosyal beklentiler, işlev, bütçe, planlamayla ilgili düzenleyici mekanizmalar tarafından kısıtlanmaktadır (Kaji-O'Grady, 2012). Bunları tasarıma dahil etmeyen bir yaklaşım gerçekçi olamayacaktır. Bu anlamda, birinci sınıfta bu yaklaşımla tanışmak diğer dönemlerde de öğrencilerin stüdyo performansını artıracaktır.

Eleştiriler

Temel Tasarım için Gestalt'in önemli bir yol gösterici olduğu daha önce de belirtilmişti. Özer (1966)' göre: "Temel Dizayn, görüldüğü üzere, çağdaş dünyada hemen her zanaat ve sanat dalında aynı etkililiğe ve geçerliliğe sahiptir.

²⁰ Günay (2007) "frame of reference" kavramını düzen ve gönderme çerçevesi olarak adlandırmaktadır.

²¹ Formalist ve bağlamcı (contextualist) yaklaşımlarla ilgili olarak Kaji-O'Grady (2012) incelenebilir.

²² <http://eprints.qut.edu.au/67868/2/67868.pdf> Erişim Tarihi: 02.11.2015.

Gözetilmesi gereken husus, «Temel Dizayn»ın soyut bir halde havada kalmaması, aksine esas amaçla daima bağıntılı bulundurulmasıdır. Başka bir deyimle, mimarlık müesseseleri söz konusu olduğunda, «Temel Dizayn»ın mimarî dizaynlamayı hazırlayıcı bir karaktere sahip olması gerekecektir. Bu anlamda yorumlanıp uygulandığı sürece, kaotik ve çözülmüş ortamlarda «Temel Dizayn» kargaşalığa son verebilecek kurtarıcı bir disiplin halinde bakmak herhalde yersiz olmayacaktır”.

Ancak günümüz postmodern dünyasında tıpkı modernizmin kendisi gibi Gestalt ilkeleri ve temel tasarım dersi de sorgulanır hale gelmiştir. Bazı okullarda Gestalt tamamen yadsınmakta, büyük bir kısım okullarda ise bazı değişikliklere ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir. Korkmaz (2015) örneğin, Bauhaus ve Gestalt’i ortaya çıktığı dönemde oldukça anlamlı bulmakta, ancak günümüz dünyasındaki yerini ise sorgulamaktadır. Mennan (2009:322), Gestalt kuramını tasarım alanının güvenilir bir kaynağı olarak nitelemiştir. Bununla beraber, bu sistemin güçlendirilmesini gerektiğine ve yeni bir estetik kuramı gereksinmesini işaret etmiştir.

Findeli (2001)’in belirttiği gibi tasarım kuramında modernist mantıksal yapıda çözümler olmakla beraber, günümüzde tasarımın uzayan bir ufuk olarak kabul edilmesi ve değerler yaratma eylemi olarak tanımlanması halinde, yine, Bauhaus okulundan yararlanmak mümkündür. Findeli (2001) Moholy-Nagy’nin Institute of Design Chicago’da tüm disiplinlere tam olarak uygun olarak tasarladığı pedagojik Temel Tasarım dersini buna örnek olarak vermektedir. Temel Tasarım dersinin Bauhaus geleneğinde olduğu gibi sadece I. Sınıfta veriliyor olması sebebiyle sonraki tasarım stüdyolarında Temel Tasarım ilişkisini kurulumayışına işaret etmiştir. Ona göre son sınıfa kadar tüm stüdyolara paralel olacak şekilde Temel Tasarım dersi devam etmelidir.

Temel Tasarım dersine yapılan eleştiriler genelde sezgisel uygulama metodları ve net olmayan ölçme-değerlendirme süreci ile ilgili olmuştur. Ancak, pozitivist ana-akım eğitim yöntemlerine sahip olmaması Temel Tasarım dersini yetersiz-etkisiz kılmamaktadır. Karşı argüman olarak dersten ziyade mimarlık, planlama ve tasarım temel alanındaki disiplinlerin ve tasarımın kendisinin karakteristik olarak sezgisel öğretim ve öğrenme süreçlerine sahip olduğu iddia edilebilir. Salvadori (1974: XI) bu özelliği işaret ederek “Mimarlığın öğretilmeyeceğini, ancak öğrenilebileceğini belirtmiştir. Mennan (2009) da karmaşıklık karşısında insan algısındaki yetersizlikler sebebiyle çağdaş görsel araştırmanın psikolojiden, neurobilimlerin sayısal ve bilişsel yaklaşımlarına kaydığını belirtmiştir. Evyapan (2010)’ın şehir planlama eğitiminde görsel düşüncenin geliştirilmesi üzerine yazdığı makalede, temel tasarım amaçlarında öğrenmek yerine ‘bazı temel anlayışlar geliştirmek’ deyimini özellikle vurgulanmıştır. Bir diğer eleştiri Temel Tasarım dersinin yaratıcılığı özendirerek yerine onu engellediği şeklindedir (Lloyd Jones, 1969:

156). Ancak, Arnheim (1993)’e göre Temel Tasarım dersinde de sıklıkla kullanılan ve görsel algıyı esas alan zihinsel imgeler mimarlıkta çok önemlidir. Lloyd Jones (1969:159) temel tasarımı başarısız olarak değerlendirirse de, Bauhaus ve Gestalt’ın terk edilmesi değil yenilenecek günümüze uyarlanmasını önermiştir. Temel tasarım Özkar (2009:147)’a göre değişmekte ve Bauhaus Okulunun mantıksal pozitivist bağlamından uzaklaşmaktadır; ancak böylece günümüzün etkin birey varlığıyla da tutarlı hale gelmektedir.

Ayrıca Temel Tasarım dersindeki temel geometrik forma aşırı bağıllık eleştirilmiştir (Birlik vd., 2015). Bu eleştiri dolaylı olarak yeni nesil parametrik tasarımlara imkan tanımadığı, bilgisayar kullanımının sınırlı olduğu ve daha çok analog araçların kullanıldığı şeklinde takip eden eleştirileri de işaret etmektedir. Temel geometrik formlara olan bağıllık hem basitten karmaşığa doğru yönelmek hem de öğrenciyi önceden tanıdığı formlar ile soyut düşünmenin verdiği zorluklar karşısında güçlü tutabilmek amacıyla devam etmektedir.

Analog araçların kullanılması tasarımcının yaratıcılığını bilgisayar bilgisi yerine el becerisine bağlamaktadır. Dolayısı ile her iki yöntemde de bireyin tasarlayıp istediği şekilde temsil edemeyeceği tasarımlar olabilecektir.

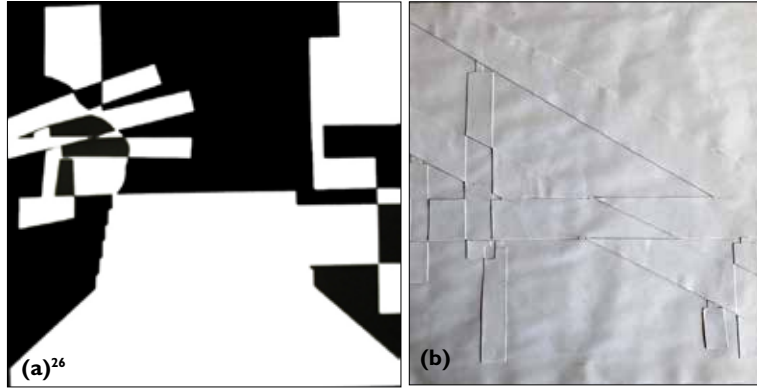
Günay’ın (2007) belirttiği gibi kent biçimini üretirken hem 2 boyutlu olarak plan, hem de 3 boyutlu olarak imar hakları ve mimarlık için Gestalt ilkeleri önemlidir. Gestalt, sadece Modernist yaklaşıma hizmet verecek bir ilkeler bütününden fazlasını içermektedir. Gestalt ilkeleri esas alınarak stüdyo yürütücülerinin farklı anlayışlarına cevap verebilen ders planları oluşturulabilir. Bütün bu eleştirilere rağmen bu makalede Gestalt temelli bir ders planı örneği verilmektedir. Gestalt’ın getirdiği ilkeler geçerliğini devam ettirmekte ve anlam bütünlüğünü korumaktadır.

Bir Ders Planı Örneği: Bauhaus Okulundan Kalanlar

Bu yazıda çeşitli Üniversite ve bölümlerdeki tecrübelerden yola çıkarak Bauhaus okulunda Vorkurs olarak verilen tasarım dersi ile benzer bir akışa sahip ders planı örneği verilmektedir. 2 boyutlu çalışmalar, rölyef, 3 boyutlu çalışmalar ve final projesi olarak kabaca 4 ana temrinden oluşan bu system, Gestalt prensipleri ve Bölüm 4.2’de anlatılan diğer kavramlarla şekillenmektedir.

2 Boyutlu temrinler

Bauhaus okulunun önemli isimlerinden Itten’e göre (1975:62), soyut formlarla yapılan kompozisyon temrinleri düşünmeye ve yeni temsil araçları geliştirmeye yardım eder. Kare-üçgen ve daire gibi temel geometrik formlar ile kare bölünmelerinin yapılması Bauhaus Temel Tasarım geleneğinde vardır (Itten,

Şekil 1. (a,b) ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde yapılmış çevrenin 2 boyutlu soyut temsil temrinleri

1975: 69)²³. 'Chiaroscuro' olarak adlandırılan karanlık ve ışık arasındaki karşıtlık (Itten, 1975: 16) Temel Tasarım temrinlerinde siyah-beyaz alıştırımlar olarak yer bulmuştur. Göz ve el arasındaki bağı güçlendirmek ve el becerisini geliştirmek Temel Tasarım dersi için önemlidir (Kuloğlu, 2000). İlk temrinler kes-katla-yapıştır gibi analog araçlarla yapılır.

Bu tip soyut temrinlerde simge, sembol veya benzetme kullanılmaması esastır: soyut düşünce ve tasarımı destekler. Temel geometrik formların kullanılması bu anlamda öğrenciyi yönlendirici karakterdedir. Öğrenci temel geometrik formları nasıl kullanacağını öğrendiğinde parametrik-akışkan tasarımlar yapması da daha kolay olmaktadır Sadelik-yalınlık gibi öğelere yakınlık duyması tasarımcının Gestalt'ten ziyade Modernizmle olan ilişkisini gösterir.

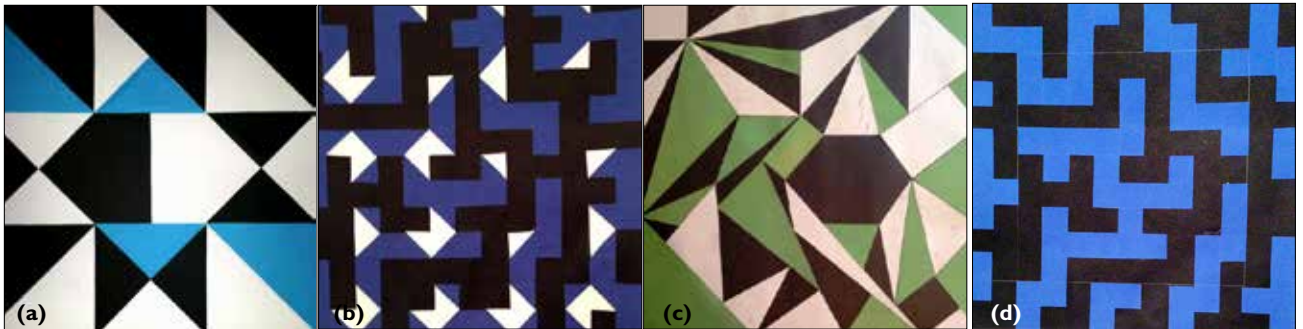
İlk temrinlerde çeşitli kavramların veya çevrenin temsil edilmesi ve soyutlanması,²⁴ bunları yaparken Gestalt prensiplerinin kullanılması tutarlı bir çerçeve sağlamaktadır.²⁵ Önceki

dönemlerde güven- güvensizlik ve savaş-barış gibi kavramların siyah-beyaz veya beyaz-beyaz kulanarak soyutlanması istenmiştir. Mimar Sinan Üniversitesi'nde üniversiteye giriş sınavı, çeşitli filmlerden çıkarılan kavramlar ve güncel sergiler çeşitli dönemlerde soyutlama temrinlerinde kullanılmıştır (Üstündağ vd., 2014). ODTÜ Şehir Planlama Bölümünde de klasik müzik parçalarının soyutlanması bir temrin olarak verilmiştir.

Bu temrinlerden sonra renk bilgisinin verildiği ve tasarımlara dahil edildiği bir süreç takip edilir. Ayrı ayrı veya üst üste gelecek şekilde renk yamaları ile kompozisyon yaratma (Itten, 1975:33) 2 boyutlu temrinlerin bir sonraki aşamasıdır. Renk yıldızı (color star) ya da renk çemberi (color circle) gibi Bauhaus eğitiminde kullanılan şemalar (Itten, 1975:33) temel alınabilir.

Rölyef (kabartma)

İki boyutlu çalışmalardan sonra 3 boyut algısının oluşması için bazen rölyef (kabartma) çalışmaları yapılır. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde çeşitli dönemlerde benimsendiği

Şekil 2. (a,b,c,d) ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama ve Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (FSMVÜ) Mimarlık bölümlerinde yapılmış 2 boyutlu temrinler örnekler. (Ayrıca Bilgi Üniversitesi Mimarlık bölümünde yapılan tangram çalışmasına bakılabilir.) Kaynak: <http://bilgimim.blogspot.com.tr/search/label/tangram> (Erişim tarihi: 9 Ocak 2015) Daha fazla sayıda renk veya bir rengin tonlarını içeren 2B çalışmalar da mümkündür.

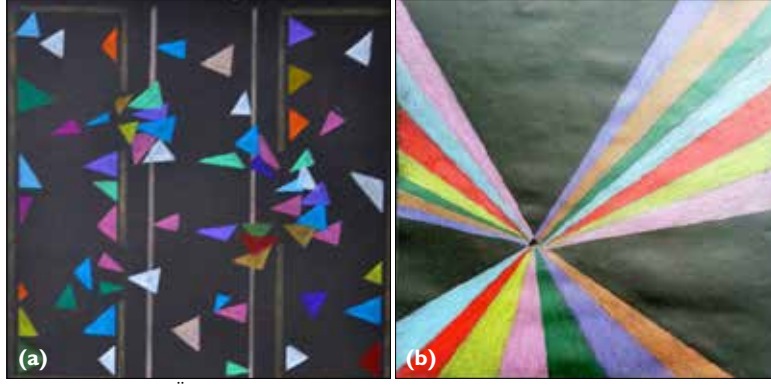
²³ Sausmarez (1964:36) çeşitli kare bölünmelerine ait örnekleri kitabında yer vermiştir.

²⁴ Temel tasarım dersini öğrenci gözüyle anlatan Yağlı ve Acar (2000) TT dersinde düzen, algı-soyutlama ve kompozisyon oluşturmayı öğrendiklerini belirtmişlerdir.

²⁵ Ayrıca bakınız Günay (20007).

²⁶ Baykan Günay kişisel fotoğraf arşivinden izin alınarak kullanılmıştır.

Şekil 3. (a,b) ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde yapılan çok renkli 2 boyutlu temel tasarım temrinleri²⁷

gibi, rölyef yapmadan, 3 boyutlu temrinlere geçmek bir alternatif olabilir. Kağıt rölyef diye adlandırılan temrinlerde derinlik-yükseklik daha belirsiz olacaktır. Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde dokunsal doku çalışmaları yapılmıştır (Bayraktar vd, 2012).

Bu çalışmada amaç 3. boyuta geçerken tasarımda x ve y boyutlarına ek olarak z boyutunun eklenmesidir. 2 boyutlu çalışmalar temel alınarak, yaratılan tasarım dilinin yeni ilkeler ile 3. boyuta taşınması ve dil birliğinin korunması (ya da yeni bir dil oluşturulması) bu temrinin sorun tanımındadır. Bu aşamada belirginleşmiş bir derinlik oluşturulması beklenmelidir.

3-boyutlu temrinler: Sanal Küp projesi

İki boyutlu çalışmalara basit kare formu ile başlanması gibi 3 boyutlu çalışmalara da sanal bir küp iskeleti üzerinden hacim tasarımı ile başlamak mümkündür. Ancak başka düzgün prizmatik hacimler de temrin konusu olabilir.²⁸ Bu temrinde amaç öğrencinin çizgisel, düzlemsel veya üç boyutlu birimler kullanarak ölçüleri belirli bir boşluk içinde farklı değerlerde hacim yaratma yetisini kazanması; ve dolu boş ilişkisini (solid-void

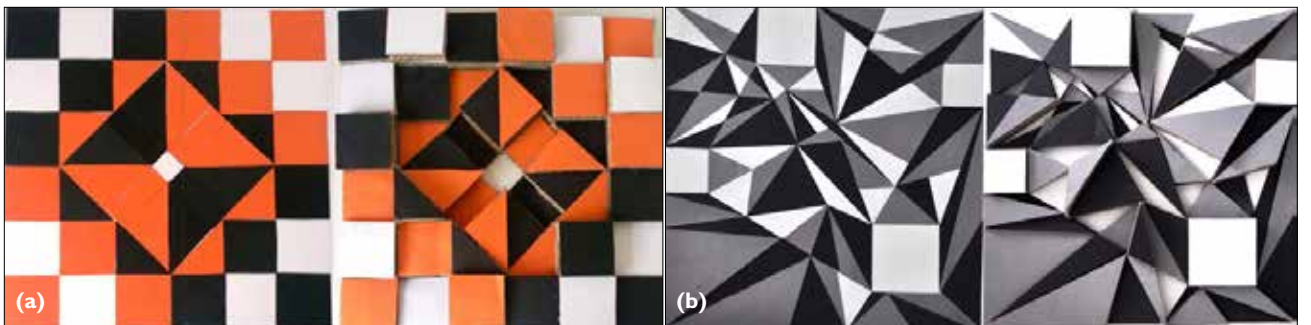
veya plane-void) sorgulayarak 3 boyutlu bir tasarım yapmasıdır. Ahşap çitlerden bir sanal küp iskeleti kullanılabileceği gibi, sınırlayıcı bir çerçeve olmadan da dolu-boş ilişkisi temrini uygulanabilir (Sausmarez, 1964: 38).

Küp temrininde yine form kaygısının baskın olduğu (formalist), işlevden yoksun ve soyut bir tasarım beklenmektedir. Sorun, boyut, konum, kapalılık-açıklık; karanlık-aydınlık gibi niteliklere bağlı olarak farklı değerlerde mekan yaratma becerileri geliştirmek şeklinde tanımlanabilir. Yer yaratma (place creation) bu temrinin hedefleri dışındadır.

Final Projesi

Temel Tasarım dersinin tek dönem ya da iki dönem verilmesine bağlı olarak final projesi sorun tanımı değişiklik gösterebilir. Bu makalede tek dönem Temel Tasarım dersine uygun bir final projesi örneği verilecektir. Final projesinde öğrencilerin form arayışlarına ve hacim yaratma becerilerine işlev sorununu ve ölçek kavramını eklemek önemlidir.

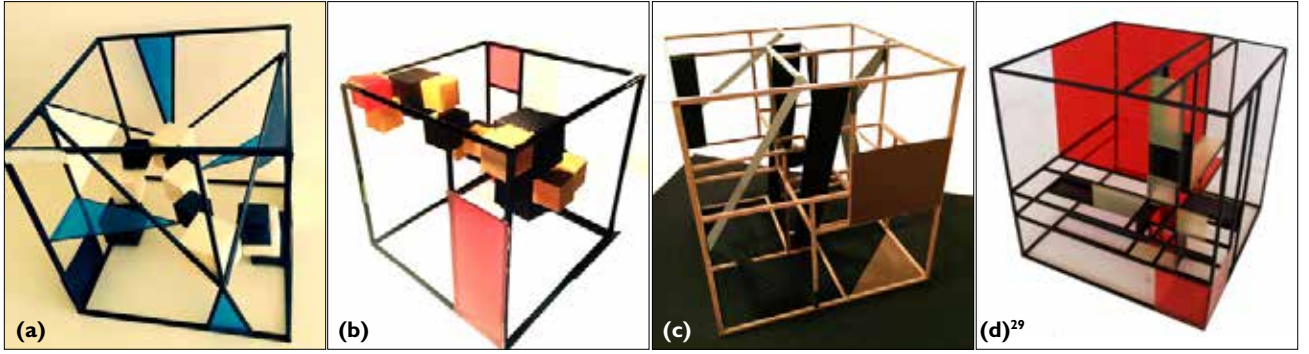
“Fonksiyonlu uygulamalarda öğrenci doğrudan doğruya üç bo-

Şekil 4. (a,b) FSMVÜ Mimarlık Bölümü'nde 2B tasarımlar temel alınarak yapılan kabartma temrinleri

²⁷ Yurtdışı örnekler için Virginia Tech Üniversitesinin çok renkli çalışmaları incelenebilir. <http://archdesign.vt.edu/architecture/b-arch/foundation/slide> (Erişim Tarihi: 15.01.2015)

²⁸ Bu konuda 3 boyutlu soyut çalışmaları ile tanınan Mimar Anne Tyng'in sergisi incelenebilir. Mimarın çalıştığı platonik katılar tek düzgün eşkenarlı ve eş açılı çok yüzlü katılardır ve doğada örneğin kristallerin yapısında bulunurlar. http://www.grahamfoundation.org/public_exhibitions/3902. Erişim Tarihi: 14.01.2015. Küp bu platonik hacimlerin en basitidir.

Şekil 5. (a,b,c,d) ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ve FSMVÜ Mimarlık Bölümü'nde yapılan çalışmalar

yutlu çalışmalı, elemanlarını t yin etmeli ve bunlar arasında bir bağıntı kurabilmek için dizayn prensipini uygulayarak dizayna varacağını araştırmalıdır. Bunun sonucu ise, ayrıca grafik olarak ifade edilmelidir.” (Zeren, 1966).

Zeren'in (1966) belirttiği gibi, 3 boyutlu Temel Tasarım temrinleri deneme yanılma yöntemiyle yapılmalıdır. Elemanlar, bunlar arasındaki ilişkiler ve farklı değerde hacim yaratma becerileri böylece daha başarılı sonuçlanır. Tasarımın başlangış aşamasında kavramsal şemalar ile bir yandan form bir yandan işlev beraberce incelenebilir. Görünüş ve kesit gibi çizimlerden farklı olarak kavramsal şemalar tasarımı şekillendirebilir. Kavramsal şema ile sadece “form, işlev ve yer” arasındaki ilişki değil, tasarım süreci (tasarımcının sorunu nasıl ele aldığı, nihai ürüne ulaşmak için hangi aşamalardan geçildiği ve sonuçta nasıl  z d ğ ) de anlatılmış olur.

Soyut tasarım yapıldığı gerçeği gözönünde bulundurularak, yaratıklar, süper kahramanlar veya tasarlanmış hayali özneler için mekan kademelenmesi oluşturacak bir temrin tasarlanmalıdır. Mekan kademelenmesinde çok çeşitliliğe gitmeden, nitelikleri itibariyle okunur ve ayrıştırılabilir, birbiri ile yarışmayan mekanlar yaratmak hedefdir. İhtiyaçlara birebir cevap

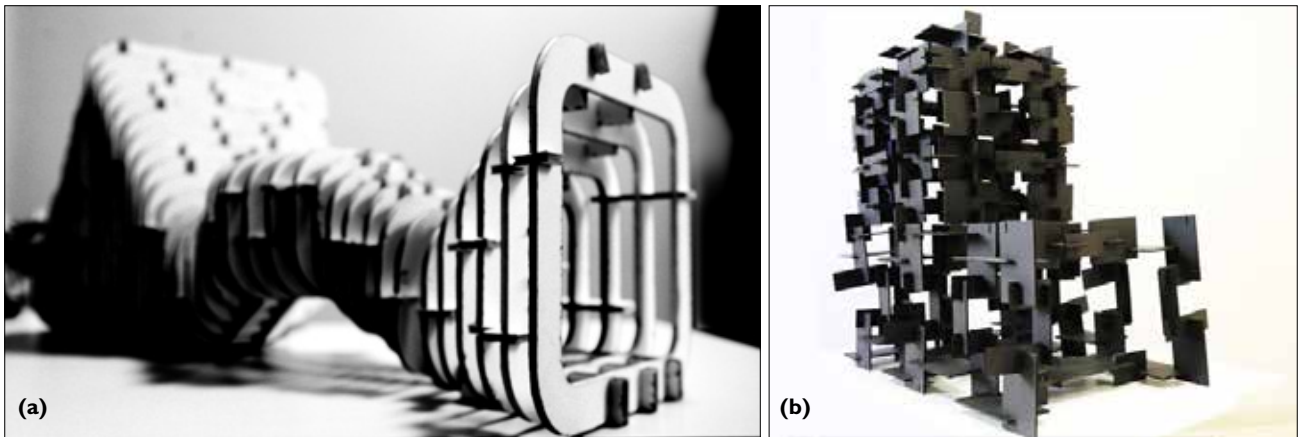
verecek detayda çalışmalar bu temrinin dışındadır. Bu sebeple mekan kademelenmesinde özel, yarı-özel yarı-kamusal ve kamusal gibi kavramsal  er eve kullanılabilir.

Her ne kadar işlev bu temrine eklenmiş olsa da, kapı, pencere, oda, merdiven gibi gerçek dünyadan  z mler yerine dönem boyunca tartışılan kavramlar ile tasarım sorununun üzülmesi beklenmektedir. Kullanılan terminoloji doluluk-boşluk, mekan kademelenmesi, özel ve ortak alanlar gibi soyut temellidir.

Böyle bir akışa sahip Temel Tasarım dersi için, öneri ders planı Tablo 1'de verilmiştir. Temrinlerin amaçları ve hangi Gestalt ilkeleri ile ilişkilendirildiği, kullanılan malzemeler ve yöntemler, temrin süreleri ve formatlara ilişkin bilgi içermektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Temel Tasarım sanat ve tasarım alanında olduğu gibi planlama ve mimarlık gibi mekansal bilimler için de geçerliliğe sahiptir. Disiplinler arasındaki farklılıklara karşın, uygulamada Temel Tasarım, tutarlı bir çerçevede soyut ve kavramsal düşünmenin öğretilmesinde yardımcı olmaktadır. Alanyazınında  rnek

Şekil 6. (a,b)

²⁹ Baykan Günay kişisel fotoğraf arşivinden izin alınarak kullanılmıştır.

Tablo 1. Tek dönemlik bir Temel Tasarım stüdyosu için örnek ders planı

Temrinlerin özellikleri	Amaç	Kavramlar	Malzemeler-Yöntem	Teslim Formatı
2. Boyutlu Soyut Temrinler (5 Hafta) ¹	Gestalt ilkelerinin işlendiği soyut tasarımlar (Örneğin Düzen, Görsel Denge Ritim ve Renk başlıklarında en az 4 teslim)	Benzerlik, gönderme çerçevesi, şekil-zemin, sözdizimi-anlambilimi, anlaşılabilirlik, yakınlık, süreklilik kavramları	Siyah-Beyaz olarak kes yapıtılır yöntemi ile Siyah üstüne beyaz, beyaz üstüne siyah veya beyaz üstüne beyaz gibi seçenekleri kullanarak Renk (Siyah – beyaz ve öğrencinin seçeceği bir üçüncü renk kullanılarak Rölyef: Sorun tanımında en fazla yükseklik örneğin 6-7 cm olarak belirlenirse çalışmanın 2 boyutlu olmasının önüne geçilir. Her renk sabit bir yüksekliği temsil edecek şekilde koyulan kurallarla ile mekanik bir tasarım yerine daha dinamik tasarım koyarak ve bütüncül bir tasarım anlayışı yakalanmaya çalışılmaktadır. Birimlerin sadece üst üste yerleştirilmesi değil açılı yerleştirmelere de izin verecek bir sorun tanımı yapılabilir.	35x50 Fon Kartonu üzerinde 33x33 cm'lik çerçeve içinde 33x33 cm'lik 2B bir tasarım ve bunu esas alan 33x33 cm'lik bir rölyef teslimi
3. Boyut Algısına Hazırlık (2 hafta)	3. boyuta geçişte derinlik-yükseklik algısının oluşması Sorun tanımı: Siyah-beyaz ve bir renk toplamda en fazla üç renk kullanılan temel geometrik formlarla tasarlanmış 2B çalışma esas alınarak bir kabartma	Benzerlik, gönderme çerçevesi, şekil-zemin, sözdizimi-anlambilimi, anlaşılabilirlik, yakınlık, süreklilik kavramları		
3 Boyutlu Soyut Çalışma (3 Hafta)	Sorun Tanımı: Çizgisel, yüzeysel veya hacimsel birimlerle kullanarak küp* hacmi tasarıma geçiş Sadece 2B elemanlar ile veya 2B ve 3B elemanlar (küp, prizma-koni gibi) ile olabilir.	3 boyutlu tasarımda hacim yaratma, dolu- boş ilişkileri, açıklık-kapalılık, ışık-gölge gibi kavramlar	Sanal Küp: Çıtalar taşıma ve tasarım ögesi olarak kullanılabilir. Misina gibi malzemeler ile açılı yerleştirmeler yapılabilir. En fazla 3 renk şartı devam edebilir. Bunlardan birisi şeffaf olduğunda ışık da tasarıma dahil edilmiş olur. Küp projesini ahşap çubuklarla iskelet oluşturarak hazırlanması bazı açılardan önemlidir. Toplam hacmin öğrenci tarafından anlaşılabilmesini sağlar. Öğrenci tasarımını yapmakla yükümlü olduğu hacmi elinde evirip çevirerek tüm yüzeylerden inceleyebilir. Dolu-boş gibi analizlerini daha rahat yapabilir. Ayrıca temelden yükselen, heykel gibi objeleşmiş bir tasarıma gödlmesini önler ^{2*} . Çıtasız yapılan küp projelerinde, öğrencinin tüm yüzey, kenar ve köşeleri tanımlamak amacıyla iş öğeleri elemanlara ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Bu sebeple çıta olmadığı durumda 3 tane 33x33 cm' lik pleksi veya karton yüzey ile çalışma alanının sınırlarını belirten çerçeve ve oluşturularak 3 boyutlu çalışma yapılabilir. ^{3*} Hiçbir desteğin olmadığı 3B çalışmalarda negatif hacim uygulaması ile dolu-boş ilişkisinin kurulması desteklenebilir. ^{4*} Tasarımda öğrenciyi yönlendirmesi için müzik, resim veya sinema eserleri kavramsal olarak verilebilir. ^{5*} Malzeme Serbest tasarımlarda malzeme (yaprak, ağaç dalı gibi doğal malzemeler veya pipet, sac levha gibi malzemeler), tasarımın önüne geçmekte ve öğrencinin diğer tasarımları kendi projesi ile ilişkili olarak değerlendirmesinde sorun yaratabilmektedir.	33x33x33 cm'lik ahşap çıtalar ile tanımlanmış bir gönderme çerçevesi hacmi tasarımını
Hacimden Mekana Geçiş (soyut/somut temrinler)	Form tasarımına işlevin eklenerek 3boyutlu tasarım yapılması Mekan hiyerarşisinin kurulması, ölççek ve bağlam bu temrinde önemlidir	Tasarım prensipleri ile birlikte, işlev-form ilişkisinin ele alınması	Kavramsal Şemalar ile form ve işlev ilişkisinin kabaca kurulması: Bu aşamada grup çalışması yapılabilir. Mekan hiyerarşisi: Objeye uygun mekansal hiyerarşinin neler olabileceği üzerine kavramsal şemalar ile ilgili grup çalışması İş yükünün adli olması için mekânin büyüklük sınırlarının belirlenmesi (Ör: yaklaşık 50x50x50 cm = 125,000cm ³ bir hacim için her hangi bir prizmatik form olabilir) Mimarlık bölümlerinde bazı durumlarda 1/1 ölççek kullanılmaktadır ^{6*} ancak bunun dışındaki ölççeklerde hangi detayın gösterileceği şeklindeki bilgiler daha iyi anlaşılabilir. Yapısal olarak kendini taşıyan bir yapı (structure) oluşturmak mimarlıkta önemli olmakla birlikte planlamada temel bir sorun olarak ele alınmayabilir.	Soyut bir maket, kavramsal şemalar ve ilgili çizimler
Final Projesi (4 Hafta)	Sorun tanımı: Seçilen bir hayali bir özne için kamusalda özele göden bir-kavramsallaştırmayla yaşam alanı tasarımının yapılması			

¹ Küp en basit düzgen geometrik form olduğu için genelde tercih edilmektedir. Ancak başka prizmatik formlar ile de benzer bir çalışma yapılabilir. Örneğin FSMVÜ'de Mimarlık ve İç Mimarlık bölümlerinin ortak dersinde toplam hacim verilerek serbest 3B çalışmaları yapılmıştır. ² ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde çrta yaygın olarak küp projesinde kullanılmaktadır. ³ FSMVU Mimarlık ve İç Mimarlık için ortak temel tasarım dersinde bu uygulama yapılmıştır; ⁴ Mersin Üniversitesi'nde Mimarlık ve Planlama ortak Temel Tasarım dersinde küp projesi çalışmanın boş (void) alanlarının anlaşılmasını için negatif hacim (negative space) uygulaması yapılmıştır; ⁵ Mimar Sinan Üniversitesi'nde çeşitli sinema filmlerinden çıkarılan kavramlar soyutlamaya amacıyla kullanılmıştır; ⁶ Bigli Üniversitesi temel tasarım ortak dersinde 1/1 ölççek kullanılmıştır.

⁷ 14 haftalık bir dönem ders planında 5 hafta 2B temrinlere ayrılabilir. Bu süre uzun gibi görünse de, teslim sayısı fazla olduğu ve diğer projelere temel sağlayacağı için kısa tutulmamalıdır. Rölyef için 2. sanal küp için de 3 hafta yeterli olabilmektedir.

projelerin anlatıldığı çalışmalar bulunmakla birlikte kavramlar, temrinlerin bu kavramlarla ilişkileri, ve kuramsal bir çerçevenin eksikliği görülmektedir. Türkçe kaynak sıkıntısı da yine önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu makalede, Türkiye'deki mimarlık ve planlama okullarında öğretilen Temel Tasarım dersi yazılı kaynaklar ve uygulama tecrübeleri ile incelenmiş ve örnek bir ders planı geliştirilmiştir (Tablo 1). Kuramsal ilişki ve Gestalt ilkelerinin hangi temrinlerle ilişkili olarak verileceği belirtilmiştir. Yapılan öneri ders planında kavramsal şemalar "form-işlev" ve "form-yer" arasındaki bağlantıyı kurmak amacıyla önemli bir araç olarak dahil edilmiştir. Düşünmenin ve onu aktarmanın bir yolu olarak kavramsal şemalar, sonraki tasarım stüdyolarında sıklıkla kullanılacaktır. Uygulama sosyal süreçleri, mali konuları, yasal düzenlemeleri de içermektedir ve kavramsal şemalar aracılığı ile bu girdiler form ile ilişkilendirilebilir. Sadece form kaygısının ön plana çıktığı yaklaşım yerine anlam, yer, tarih ve kültür gibi verileri içeren tasarımlar böylece yapılabilecektir. Neticede, mimarlar tasarladıkları binanın, plancılar planladıkları kentin kendisinden önce bunları temsil eden plan ve çizimler, kavramsal şemalar üzerinden fikirlerini başkalarına aktarabilmektedirler.

Temel Tasarım eğitiminde çoğunlukla Bauhaus Okulunun geliştirdiği Gestalt ilkelerinin kullanıldığı görülmüştür. Son dönemde, Modernizmin kendisi gibi Gestalt de eleştirilere maruz kalmıştır. Özellikle fazla geometrik bir yapıda olduğu ve yaratıcılığı kısıtlayabileceği, yeni nesil tasarımlara imkan vermeyeceği iddiaları Gestalt'ın güvenilirliğinin sorgulanmasına sebep olmuştur. Ancak, Gestalt ilkeler bütünüünün tutarlılığı ve geçerliliğini devam ettirmektedir. Yeni nesil tasarımlara uyarlanabilir ve bilgisayar ortamında çalışmalara da olanak verebilir şekilde düzenlenebilir. Böylece kuramsal çerçevenin geliştirilmesine de katkıda bulunacaktır. Gestalt'ın tamamen terk edilmesi yerine, tasarım ve kuramsal bağlantının geliştirilerek devam etmesi mümkündür.

Gerek mimarlık gerekse planlama disiplinleri, hesaplama ey-lemleri içermektedir. Sanat eserlerinin biricikliği (ve aynı şekilde tekrar üretilemiyor) oluşu kıymetli iken, tasarım ve disiplin olmak tam tersini gerektirmektedir. Gestalt'ın tamamen yadsındığı durumda estetik kaygının ve yaratıcılığın ön plana çıktığı, sorun çözmenin ve hesaplamanın ikincil önemde kalacağı bir eğitim varolur. Bu da temel tasarım değil, temel sanat eğitimi demektir.

Dolayısı ile örnek ders planında Gestalt ve temel geometrik formlara olan bağlılık devam ettirilmiştir. Ancak serbest formlar ile de aynı akışa sahip bir ders planı benzer ilkeler esas alınarak geliştirilmesi mümkündür. Gestalt'ın sağladığı ilkeler bütünüünün gerek serbest formlar, gerekse temel geometrik formlar ile uyumlu ve tutarlı olacağı düşünülmektedir. Sonuç

olarak, Gestalt kuramının geliştirdiği ilkeler ve 4.2 ve 4.3 Bölümlerinde anlatılan kavramlar ile şekillenen bir Temel Tasarım dersi, gelecekte de mimarlık, planlama ve tasarım temel alanı disiplinleri için güncelliğini koruyacaktır.

Teşekkür

Bu yazı 1996'dan beri süregelen bir birikimin sonucunda oluşmuştur. Temel Tasarım stüdyosunda senelerce beraber çalışarak bana temel tasarımı yeniden öğreten Prof. Dr. Baykan Günay'a; beni Syntax-Semantics, Stankowski ve temel tasarım ile tanıştıran, daha sonra beraber stüdyo dersinde çalışma fırsatı da bulduğum Doç. Dr. Argun Evyapan'a çok teşekkür ederim. Prof. Dr. Baykan Günay'a kişisel fotoğraf arşivinden bazı fotoğrafları bu makalede kullanmama izin verdiği için ayrıca teşekkür ediyorum. Değerli yorumları ile metnin son haline ulaşmasını sağlayan hakemlere teşekkür ederim. FSMVÜ'nde beraber çalıştığım Prof. Dr. İbrahim Numan, Prof. Dr. Mualla Yıldız, Doç. Dr. Çiğdem Canbay Türkyılmaz, Handan Doğan ve Araş. Gör. Büşra Dilaveroğlu'na teşekkürlerimi iletiyorum. Bu yazıda çalışmalarına yer verdiğim öğrencilerim Burak Akgün, Enes Sivri, Büşra Doğan, Nihal Özdemir, Onur Şahin, Ayşe Gurulkan, Burcu Kaytaran, Fatih Mergen, İlker Alkan, Ramazan Yıldırım, Mehmet Hacıosmanoğlu, Batuhan Akın ve Mete Karoğlu'na da teşekkür ediyorum.

KAYNAKLAR

- Akış, T. (2009). Türkiye Mimarlık Akademisinde Mekan Algısı ve Bilimselleşme: 1970'lere Yeniden Bakış. Dosya 17: Mimarlık ve Mekan Algısı, Mimarlar Ankara Odası Şubesi, Ankara, 17-23.
- Arnheim, R. (1993). *Sketching and the Psychology of Design*. Design Issues, 9(2), 15-19.
- Arnheim, R. (1969). *Visual Thinking*. Berkeley, MA: MIT Press.
- Arnheim, R. (1964). *Entropy and Art*. Berkeley, California; University of California Press.
- Artun, A. (2009). Geometrik Modernlik: Bauhaus Enternasyonalı ve Türkiye'de Sanat. A. Artun & E. Çavuşoğlu (Eds.), *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı içinde* (ss.183-199). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bayraktar, N., Görür Tamer, N., Tekel, A., Gürer, N., Ceylan Kızıldaş, A. ve Armatlı Köroğlu, B. (2012). *Görsel Eğitimde Yaratıcılık ve Temel Tasarım*. Ankara: Nobel.
- Bradley, S. (2014). *Design Principles: Visual Perception And The Principles Of Gestalt*. Smashing Magazine. <http://www.smashingmagazine.com/2014/03/28/design-principles-visual-perception-and-the-principles-of-gestalt/> Erişim Tarihi: 12.Ocak.2015.
- Birlik, M., Minsolmaz Yeler, G., Eyüpoğlu Erşen, A. ve Gündoğdu, M. (2015). Sınırlar Özgürleştirir mi? Bir Mimarlık Fakültesi Temel Tasarım Atölyesi Deneyimi, 9. Uluslararası Sinan Sempozyumu, 21-22 Nisan 2015 Edirne.
- Castells, M. (1996). *The Rise of Network Society*. Oxford: Blackwell.
- Ching, F. D. K. (2014). *Architecture: Form, Space, and Order*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Çellek, T. ve Sağocak, A. M. (2014). *Temel Tasarım Sürecinde Yaratıcılık*. İstanbul: Grafik Tasarım Yayıncılık.
- Çubukçu, E. ve Gökçen Dündar, Ş. (2007). Can creativity be taught ? An empirical study on benefits of visual analogy in basic design education, ITU AZ 4, No 2 67-80.
- Dewey, R. A. Psych Web. (n.d.). "The Whole is Other than the Sum of the Parts". http://www.intropsych.com/ch04_senses/whole_is_other_than_the_sum_of_the_parts.html Erişim Tarihi: 21.02.2015.
- Doğan, Ç. E. (2009). Mimarinin Görselliği ve Temsil. Dosya 17: Mimarlık ve Mekan Algısı, Mimarlar Ankara Odası Şubesi, Ankara, 32-36.
- Dursun, P., Köknar, S.A., Şenel, A., Kürtüncü, B., Uz Sönmez, F. ve Türkkan, S. (2009). Birinci Sınıf İşler 07-08. İstanbul: İTÜ Geliştirme Vakfı.
- Erkal, E. (2012). Tereminmekan (thereminspace): Dijital Tasarım araçlarına Bir Meydan Okuma. Dosya 29 Hesaplamalı Tasarım, Mimarlar Ankara Odası Şubesi, Ankara, 56-63.
- Evyapan, A. (2010). Şehir Planlama Eğitiminde Görsel Düşüncenin Geliştirilmesi. M. Ersoy (Der.), Kuruluşundan Bugüne ODTÜ Şehir ve bölge Planlama Bölümü Eğitim Programının Gelişimi içinde (ss. 619-628). Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
- Farrelly, L. (2012). Mimarlıkta sunum Teknikleri. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Findeli, A. (2001). Rethinking Design Education for the 21st Century: theoretical, methodological and Etchial Discussion. Design Issues, 17 (1), 5-17.
- Forty, A. (2000). *Words and buildings: A vocabulary of Modern Architecture*. London: Thames& Hudson.
- Gropius, W. (1947). Is there a science of Design? Scope of Total Architecture (New York: Collier Books, 1962), 30-43. <https://arch629eldridge.files.wordpress.com/2010/03/wk10-walter-gropius-scope-of-total-architecture.pdf>
- Günay, B. (2007). Gestalt Theory and City Planning Education. METU Journal of Faculty of Architecture, 24(1), 93-113.
- Güneş, S. ve Güneş, Ç. (2015). Endüstriyel Tasarım Eğitiminde Disiplinlerarası İşbirliklerin Sınırları, Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyum ve Çalıştay-Disiplinlerarası Tasarım, 22-27 Nisan 2015, Ankara.
- Gürsel-Dino, İ. (2014). Mimarlık Okulları 1. Sınıf Stüdyosu Buluşması, 19 Aralık 2014, Yayınlanmamış Bildiri Özet Kitapçığı. <https://www.youtube.com/watch?v=ekFoe8qS2nc>
- Heidegger, M. (1969). *Art and Space*. <http://roundtable.kein.org/sites/newtable.kein.org/files/Art%20and%20Space.pdf> Erişim Tarihi: 5. Nisan. 2015.
- Itten, J. (1975). *Design and form: the basic course at the Bauhaus*. Thames and Hudson, London.
- İTÜ, (2014). Mimarlık Okulları 1. Sınıf Stüdyosu Buluşması, 19 Aralık 2014, Yayınlanmamış Bildiri Özet Kitapçığı. <https://www.youtube.com/channel/UC5Hl7EInKux2wrrT7RfyH2g>
- Khazanova, V. (1971). Vkhutemas, Vkhutein. O. A. Shvidovsky (Ed.), *Building in the USSR 1917-1932 içinde* (ss.31-34), New York: Praeger.
- Koffka, K. (2000). Introduction to: "Perception: An introduction to the Gestalt Theorie" (1922). <http://psychclassics.yorku.ca/Koffka/Perception/intro.htm> Erişim Tarihi: 5.Mayıs. 2015
- Korkmaz, T. (2015). İTÜ Mimarlık Okulları 1. Sınıf Stüdyosu Buluşması 2 Derdini Getir, İstanbul.
- Kuloğlu, N. (2000). Bir Temel Eğitim Dersi Uygulaması ve Deneyimler. Mimarlık, 293, 44-49.
- Lang, J. (1998). Öğrenciler İçin Mimarlığa Giriş: Temel Tasarım Dersini Yeniden Düşünmek. Derleyen: N.Teymur., Aytaç Dural (Eds.), *Temel Tasarım/Temel Eğitim Sempozyumu içinde*, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Lloyd, P.J. (1969). The Failure of Basic Design. Leonardo, 2(2), 155-160.
- Lynch, M. E. ve Woolgar, S. (1990). *Representation in Scientific Practice*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Norberg-Shulz, C. (1980). *Intentions in Architecture*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Özer, B. (1966). Mimarlık Eğitiminde Temel Dizayn: Tarihçe, Felsefe ve Gerçekçesi. Mimarlık, 6-7.
- Özgüner, O. (1966). ODTÜ Mimarlık Fakültesinde Basic Design Uygulamaları. Mimarlık, 8, 6.
- Özkar, M. (2009). Soyut Düşünme ve Yapararak Öğrenme: Temel Tasarım Eğitiminin Amerika'daki Başlangıçları. A. Artun & E. Çavuşoğlu (Eds.), *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı içinde* (ss.135-151). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkar, M. ve Steino, N. (2012). Shaping design teaching: Exploring form as an agent in design reasoning and pedagogy. M. Özkar & N. Steino (Eds.), *Shaping design teaching: Explorations into the teaching of form içinde* (ss 9-24). Aalborg: Aalborg University Press.
- Parker, G. ve Doak, J. (2012). *Key concepts in Planning*. Sage: London.
- Salvadori, M. G. (1974). *Architecture and People*. Eugene Raskin, Prentice Hall, New Jersey.
- Sausmarez, M. (1964). *Basic Design: the dynamics of visual form*. Studio Vista, London.
- Tekel, A., Görür Tamer, N., Memlük, O. ve Ceylan Kızıldaş, A. (2015). Temel Tasarım Eğitiminde Öğrencilerin Görsel Algı Becerilerinin Gelişim Sürecinin Sorgulanması, Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyum ve Çalıştay-Disiplinlerarası Tasarım, 22-27 Nisan 2015, Ankara.
- Tekeli, İ. (2001). *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*. İmge, Ankara.
- Tümer, G. (2008). *Söylem Üzerine Manifesto*. Mimarlık, Dosya: Söylem ve Mimarlık, 23-24.
- Üstündağ, K., Birik, M. ve Alban, A. (2014). *Planlama Eğitiminde Temel Tasarım*. 2007-2014. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları.
- Yağlı, B. ve Acar, A. (2000). Öğrenci Gözünden Temel Tasarım Eğitimi. Mimarlık, 293, Dosya: Temel Tasarım Eğitimi, Mimarlar Ankara Odası Şubesi, Ankara, 66-67.
- Yalınay-Çinici, Ş. (2012). *Computation Çevirisi ve Anlaması Kolay Olmayan- Dil, Düşünce ve Mimarlık*. Dosya 29 hesaplamalı tasarım, Mimarlar Ankara Odası Şubesi, Ankara, 12-18.
- Yürekli, F. (2014, 19 Aralık). Açılış Konuşması, Mimarlık Okulları 1. Sınıf Stüdyosu Buluşması, İstanbul. <https://www.youtube.com/watch?v=iXqx5UrYalE&index=1&list=PLUPOB5L6KAtkqi5kRY3l-0DM-7J4aUiZp>
- Zeren, L. (1966). Mimarlık Öğreniminde Temel Dizayn. Mimarlık, 8-9.